

LA CREASSION

Voltà an lenga piemontèisa da Renato Agagliate

da un racont ëd Dino Buzzati, *La creazione*

L'Onipotent a l'avìa dagià costruì l'univers, an rangiand con fantasiosa dësregolarità la dëstribussion dle stèile, le nebulose, ij pianeta, le stèile comëtte, e con na certa compiasensa a l'era an camin d'amiré lè spetàcol, quand un dij sò numeros ingegné progetista, al qual a l'avìa fidà 'l compliment dla grand'idèja, a l'é avzinasse con l'aria ëd chi a l'ha na grand pressa.

A l'era lè spìrit Odnòm, un dij pì anteligen e fosonant antra la *nouvelle vague* dj'àngej (ma pensé pa ch'a l'avèjssa j'ale e la vesta bianca, ale e vesta a son n'invension dij pitor antich ch'a-j rangiava come efet decorativ).

- It l'has damanca 'd chëicòs? - a l'ha ciamaje 'l Creator, con dosseur.

- É, Nosgnor - a l'ha rëspondù lè spìrit architèt. - Anans ch'it bute la paròla fin a costa toa miràbil euvra e it i-j daghe toa benedission, i vorerìa fete vèdde 'n pçit progét ch'i l'oma combinà antra un grop ëd giovo. Na ròba 'd curnis, un travajòt da gnente an comparision a tut ël rest, ma a noi a në smija interessant. - E da na cartlëtta ch'a l'avìa sota 'l brass a l'a gavà 'n papé con dissegnà na spece dè sfera.

- Fà vèdde - a l'ha dit l'Onipotent, che naturalment a savìa già tut ma a fasìa finta 'd nen savèj gnente dël proget e a fasìa mostra d'esse curios përchè ij so architèt ij pì an piòta a l'avèjssso sodisfassion. Èl dissegn a l'era motoben precis e a l'avìa marcà fin-a tute le mzure.

- E còs a sarìa sòn? - a l'ha dit ël Màssim Costrutor an continuand la diplomàtica finterìa. - A l'ha l'aria 'd vorèj esse 'n pianeta, a më smija, come i n'oma già costruine miliard e miliard. A j'era pròpi damanca 'd fene ancora n'àutr, e pçit parèj, për gionta?

- As trata aponto d'un pçit pianeta - a l'ha confermà l'àngel architèt - ma, rispet ai miliard d'àutri pianeta, cost-sì a presenta ëd carateristiche foravìa. - E a l'ha spiegà come ch'a l'avèisso pensà ëd felo viré antorn a na stèila a na dèstansa tala ch'a sè scaudèissa bin, ma nen tròp; e a l'ha fàit na lista dj'ingredient an preventiv, con le rëspective quantità e la spèisa relativa. E tut sòn për còsa? Dàite le premèsse, su 'd cola pçita balin-a a sarìa verificasse un fenòmeno franch amusant e curios: la vita.

Ciàir che 'l Creator a l'avèissa pa damanca d'àutre spiegassion. A na savia 'd pì chiel che tuti j'àngej architèt, àngej cap-mèistr e àngej murador butà ansema. A l'ha surijù. L'idèja 'd cola balin-a sospèisa 'nt la vastità djë spassi con ëdzora tanti element ch'a nassìo, a chèrsìo, a dasìo ëd frut e smens, as multipliavo e a muirìo a jë smijava bastansa spiritosa. Ciola mè novod!* Bele se dësclupà da lë spìrit Odnòm e compania, ël progét, a la finitiva, a vnìsìa sempre da Chiel, prima orìgin ëd minca ròba.

Vist che 'l progét a-j piasìa, l'àngel architèt a l'é pijasse coragi e a l'ha mandà un sifol*. E a l'é rivaje, zichin zichèt*, milanta, ma còs i dijo milanta?, senten-e 'd mijé o, salacad, milion d'àutri spìrit.

Sùbit ël Creator a l'é sbaruvasse, a cola vista. Fin ch'as tratava d'un sol postulant, passiensa. Ma se ognidun djë spìrit a l'avìa da mostreje un progét particolar con le relative spiegassion, a-j sarìa andaje 'd sécoj! Contut, ant soa strasordinaria bontà, a l'é butasse a soporté la preuva. Ij cassalord* a son na piaga eterna! Mach a l'ha tirà 'n long sospir. Gnente pàu, a l'ha tranquilisalo Odnòm. Tuta cola gent a j'ero 'd disseguator. Èl comità esecutiv dël neuv pianeta a l'avìa daje l'incarich ëd progeté le milanta spece d'esse vivent, piante e bes-ce, ocorente për un bon ésit. Odnòm e compania a l'avìo argauciasse le manie. Nopà 'd presentesse con un pian basta ch'a sìa, a l'avìo previst tut ant ij particolar ij pì mnù. Parèj col ch'a l'era presentasse come 'n massacrant pelerinage 'd postulant a l'é cangiassse, pr'ël Creator, ant un-a piasenta e amusanta vijà. Nen mach a l'é arlegrasse d'esaminé, se nen tuti, la pì gròssa part dij dissegn – ëd piante e d'animaj – ma a l'ha pijà part volenté a le relative dëscussion che jë spìrit a 'ncaminavo.

Minca disseguator a l'avìa maitass, naturalment, ëd vèdde aprovà e magari laudà sò travaj. E a-i era diversità 'd caràter. Come an qualonque part ëd l'univers, a-i era la banda dij modest ch'a l'avìo travajà durament për creé le fundamenta, disoma parèj, dla natura viventa; progetista ch'a l'avìo scarsa imaginassion ma na tecnica fin-a e a l'avìo dissegnà musch, licher, le bòje le pì ordinarie, j'esse 'd minor efet. E peui a-i era coj dë strasordinaria anteligenza, ch'a vorìo bërluse e fé éclat: e për lòn a l'avìo gabolisà le creature le pì baraventan-e, complicà, dròle. Certe idèje, an efet, come certi dragon con des o anche 'd pì teste, a l'han dovù esse crasà. Ij dissegn a j'ero su papé spatussant, tuti a color e an grandèssa natural. E sòn a butava al pian pì bass ij progetista dj'animaj ij pì pcit. J'autor dij bacteri, virus e e ròbe parèj a passavo squasi nen considerà, contut ch'a l'avèisso 'd gròssi mérit. A presentavo, an efet, ëd minùscoj tochetin ëd papé con ëd marche 'nsì cite che

n'euj uman a l'avria pa vëddù gnente (ma lor si). A-i era, pr'esempi, l'autor dij tardigrad ch'a virolava con n'album vremen pcit dë schiss gròss come euj 'd zanzara; e a pretendia che j'auutri a mirëisso la grassia 'd coj minùscoj animalòt, an part simij, pèr sàgoma, a pcit orsòt; ma gnun a-j fasia cas. Pèr boneur che a l'Onipotent a jë scapava gnente e a l'ha faje na sghinciada d'euj ch'a valia come na strèita 'd man, e ch'a l'ha mandalo an breu 'd faseuj*.

A l'é staje 'n gròss ciacòt antra 'l progetista dël gamel e col dël dromedari, ognidun a pretendia che l'idèja dla gheuba a fussa la soa, coma ch'as tratèissa 'd chi sa che ròba.

Gamel e dromedari a l'han lassà ij present pitòst frèid; a malapen-a a l'han giudicaje 'd pòch bon gust. Comsëssia a l'han passà la preuva, bele se pèr pòch.

Un mar ëd critiche a son rivà a la presentassion dij dinosàur. Un grop bin gròss dë spìrit ambissios a l'han fàit un defilé an parada an tenend su d'auiti cavalèt jë smisurà dissegn ëd cole bes-ce. L'esibission, an efet, a l'ha fàit sensassion. Ma a l'era fin tròp ciàir che coj bestion a fusso esagerà. Malgré soa statura e volum, a l'era improbàbil ch'a vivèisso pr'un pess. Pèr pa dëcorajeje, però, ël Creator a l'ha daje l'*exequatur*.

Na rijada strepitosa a l'é rivaje a la presentassion ëd l'elefant. La longheur dël nas a smijava esagerà. L'inventor a l'ha spiegà ch'as tratava pa mach d'un nas ma 'd n'atrass motoben ëspecially e ch'a pensava 'd ciameło probòsside. La paròla a l'é piasù, a l'é fin-a staje chèich batiman e l'Onipotent a l'ha surijù. E 'dcò l'elefant a l'é passà. Inmedià e fogosa riussìa a l'ha avù la balen-a. Ses èspìrit volant a portavo na smisurà plancia con la figura dël monstro. A l'é 'rsultà sùbit simpàtica. A l'é staje na càuda ovassion.

Ma com'as peul arcordé minca episòdi dl'interminàbil arvista? Antra ij *clous* ij pì memoràbij i podoma 'rcordé chèich gròss parpajon con ëd color vistos, ël serpent bò, la sequoia, l'archoptéris, ël paon, ël can, la reusa e la pùles, personagi, costi ùltim tre ch'a l'han antravëdduje un long e splendrient avnì.

Antratant, an mes a la confusion djë spìrit ch'a sè strenziò antorn a l'Onipotent, a 'ndasìa e vnissìa un, con un ròl sota 'l brass, noios, ma 'nsì noios! La facia anteligena, 's capiss, as podìa pa arneghelo. Ma con na tala 'mpertinensa. Almen na vinten-a 'd vire, fasendse spassi a gomionà, a l'avìa cercà 'd portesse an prima fila e d'atiré l'atension 'd Nosgnor. Ma pròpi soa babìa a dasìa fastudi. E ij colega a lo arpussavo 'ndré.

A j'andasìa d'auutr pèr dëscoragelo. Daje e daje, a l'é rivà ai pé dël Creator e, anans che ij cambrada a fëisso an temp a buteje d'antrap, chiel a l'ha dësrotolà sò dissegn e a l'ha

mostraje al Divin ël frut ëd sò talent. A j'ero ij dissegn ëd n'animal pitòst brut, fin-a arpossant, e che, tutun a maravijava pèr soa diversità rispet a tut lòn ch'a j'era stàit vëddù fin-a lì. Da na part a j'era rapresentà 'l mas-cc, da l'àutra la fumela. Come tante dj'àutre bes-ce, a l'avìa quatr piòte ma, almanch a capì dai dissegn, a na dovrava, pèr marcé, mach doe. Èd pluch a n'avìa che chèich bron sì e là, an manera particolar dzora la testa, come caviara. Le doe gionture dë dnans a pendìo ai fianch an manera dròla. Èl muso a smijava a col dle sumie, giumaj passà a l'esame con bon ésit. La sàgoma, pèr gnente armònica, satia come cola dj'osej, ij pèss, ij coleòter, a l'era, al contrari, grossera, nen decisa, squasi che 'l disseggnator, al moment bon, a fussa sentusse strach e senza fiusa.

L'Onipotent a l'ha campaje na slumà. - Bel, i lo dirìa nen - a l'ha comentà, an cercand d'ansucré con ël ton ëd la vos la sentensa contraria - ma peul esse ch'a presenta quàich utilità particolar. - È, Nosgnor- a l'ha confermà 'l fastidios. - As trata, modestia a part, ëd n'invention formidàbil. Cost-sì a sarìa l'òm, e costa soa fomna. A part ij trat esterior, ch'i confermo ch'a sio da dèscute, i l'hai cercà 'd feje, an certa manera, s'i peuss avèj 'l corage 'd dì, a toa smijansa, òh Sublim. A sarà, an tut l'univers, l'ùnich ch'a l'abia la rason, l'ùnich ch'a podrà rendse cont ëd toa presensa, l'ùnich ch'a savrà adorete. An tò onor a tirerà sù 'd templi grandios e a farà 'd guère franch sagnose.

- Ahi, ahi! Un inteletual veus-to dì? - A l'ha fàit l'Onipotent. - Dame da ment, mè fieul. A la larga da j'intetuaj. L'univers a na l'é dispensà, pèr boneur, fin-a adess. E i m'auguro ch'a resta parèj fin-a a la fin dij milenari. I diso nen che, bel fieul, la toa a sia nen n'invention angignosa. Ma it sas-to dime soa riussìa? Dotà ëd qualità ecessional, peul esse. Epura, a vardé sò profil, am dà l'aria ëd deme un malòch ëd sagrin. It làudo, a la fin, pèr toa bravura. Nen mach, i sarai content ëd dete na midaja. Ma a më smija pì prudent arnusié. Ès tipo-sì, se apen-a i-j daga un pòch ëd còrda, a sarìa bon, un di o l'àutr, ëd combineme un maré 'd pastiss. Nò, nò, lassoma perde.- E a l'ha daje 'l congé con un gest ëd la man. A l'é 'ndasne leubi leubi*, l'inventor ëd l'òm, con ël muso nèir come 'n croass, antra ij grignèt dij colega. A vorèj tròp as finiss sempre parèj. E a l'é fasse avanti 'l progetista dij tetraònid.

A l'é stàita na giornà memoràbil e argiojissanta: come tute le grande ore fàite dè speransa, susta dle ròbe bele ch'a vniran ma che ancora a son nen; come tute j'ore ch'a son gioventura. La Tèra a l'era an camin ëd nasse con soe maravije bon-e e grame, gòj e afann, amor e mòrt. La scolopendra*, la rol, ël verm solitari, l'òja, l'icneomon*, l'ajassa, l'artessin*. Èl leon!

A girava ancora col ëstofios, ma così stofios, con sò scartaplass. E a vardava an su, an sercand ant ij lumèt* dël Magister na slumà ëd contra-òrdin. D'àutri a j'ero, tutun j'argument preferì: farchèt e sansonèt*, ël cibibi*, l'oloch, ël caval, la sivìtola, ij bolè, l'erba, le fior...

Fin-a che la Tèra a l'é stàita completa 'd creature adorabile e odiose, dosse e sèrvaje, afrosee, da nèn, franch bele. Un ciosion d'arbeuj, bàtit, lament, uché e cant a l'era an camin ëd nasse ant le foreste e 'nt ij mar. A calava la neuit. Ij dissegantor, otnù a la màssima vidimassion, a j'ero andasne sodisfàit, chi da na part chi da l'àutra. Strach, ël Sublim a l'é restà sol ant l'imensità ch'a s'ampinìa dè stèile. A l'era lì pèr andurmisse, pasià.

A l'ha sentù tiré na broa dël mantel. A l'ha duvertà j'euj. A l'ha vardà an bass. E a l'ha vèddù col noios ch'a tornava a la cària: a l'avìa dèspiegà ancora na vira sò disseg e a lo fissava con euj suplicant. L'òm! Che idèja mata, che caprissi arzigos. Ma a la fin, che gieugh anciarmant, che terìbila tentassion. Dòp tut, peul esse, a na valia la pen-a, ch'a rivèissa lòn ch'a duvia riveje. An temp ëd creassion, peui, a l'era legìtim esse otimista.

- Dame sì - a l'ha dit l'Onipotent, an pijand ël fatal proget.

E a l'ha butaje la firma.

*ciola mè novod! = sfido io!

*sìfol = fischio

*zichin zichet = subitamente

*cassalord = rompiscatole

*an breu 'd faseuj = in brodo di giuggiole

*leubi leubi = mogio mogio

*scolopendra = millepiedi

*icneomon = mangusta

*artessin = rododendro

*lumèt = pupille

*sansonèt = stornello

*cibibi = cinciallegra